AVİM Yorum • No: 2025 / 11 • Şubat 2025

TÜRKİYE'NİN GÜNEY KAFKASYA POLİTİKASI VE BATI'NIN ÇELİŞEN YAKLAŞIMI

Mehmet Oğuzhan TULUN

Analist

Bu yazı ilk olarak AVİM tarafından 9 Ocak 2025te yayınlanan İngilizce bir makalenin çevirisidir.

Güney Kafkasya Türkiyenin Doğuya açılan kapısıdır ve ülkeyi Orta Asya üzerinden dünyanın yükselen ekonomik merkezi olan Asya-Pasifik bölgesine bağlamaktadır. Kimlik ve kültür açısından Güney Kafkasya'nın Türkiye için önemi yadsınamaz; zira kardeş ve müttefik ülke Azerbaycan bu bölgede yer almaktadır ve Türkiye Azerbaycan üzerinden istikrarlı bir şekilde gelişen Türk Devletleri Teşkilatı'nı (TDT) barındıran Orta Asya'ya, dolayısıyla da daha geniş Türk dünyasına ulaşabilmektedir. Güney Kafkasya'da Azerbaycan'ın yanı sıra Gürcistan da Türkiye için ticarette, enerji ve ulaşım yollarında güvenilir bir ortak olmuş ve Asya-Pasifik'i Avrupa Birliği'nin (AB) kazançlı pazarlarına bağlayan Orta Koridor'u oluşturmuştur. Türkiye için Ermenistan, bu bölgesel iş birliği ağının eksik parçası olmaya devam etmektedir. Soğuk Savaş sonrası uzun süre devam eden düşmanlıkların ardından Azerbaycan ve Ermenistan arasında imzalanacak adil ve sürdürülebilir bir barış anlaşmasının Ermenistan'ı da bu iş birliği ağına dâhil edeceği umulmaktadır.

Söz konusu kazançlı iş birliği ağının başarılı bir biçimde işlemesi amacıyla Türkiye Güney Kafkasyada barış ve istikrarı sürdürmeyi hedef alan bir dış politika uygulamaktadır. Büyük güçlerin bölgede nüfuz sahibi olmak için giriştikleri çeşitli rekabetler, böyle bir ağ için doğal olarak tehdit oluşturmaktadır. Bu sebepten ötürü Türk dış politikasının önceliklerinden biri Güney Kafkasya'da Rusya'yı (aynı zamanda İran'ı) kışkırtmaktan kaçınmaktır. Rusya bu bölgeyi kendi güvenlik çıkarları için hayati önemde görmektedir, çünkü bu bölge geçildiğinde düşman bir güç Rusya'nın merkezinin oluşturduğu yumuşak karna doğrudan darbe vurma imkânına sahip olacaktır. Bölge aynı zamanda Rusya için Batı'nın doğrudan müdahale tehlikesinden uzak, dış dünya ile hayati öneme sahip alternatif bir bağlantı yolu işlevi görmektedir. Dolayısıyla Rusya'yı kışkırtmak, Türkiye'nin bölgesel iş birliğini artırma çabalarını rayından çıkarmaya yönelik misilleme girişimlerinden başka bir sonuç vermeyecektir. Bu sebeple Türkiye, Güney Kafkasya'da ve ötesinde iki tarafın da diğerini bölge dışına itmeye çalışmadığı bir çerçevede hareket

etmeyi tercih etmiştir.

Türkiyenin Güney Kafkasya dış politikası, ülkenin hem bir Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) üyesi ve Avrupa Birliği (AB) adayı olduğu, hem de küresel siyasette manevra alanını artırmak için Doğu ülkeleriyle ilişkilerini bağımsız bir şekilde genişletmek istediği gerçeğini dikkate almalıdır. Türkiye'nin Batılı kurumlara olan taahhütleri ile Doğu ülkeleriyle daha kapsamlı ilişkiler kurma amacı arasında denge kurması, Batılı ülkelerin sıkça eleştirilerine maruz kalmaktadır. Güney Kafkasya ve ötesi söz konusu olduğunda, Batılı ülkeler Türkiye'den aşağıdaki alıntılarla özetlenebilecek belirli bir yaklaşım talep etmektedir:[1]

> Türkiye kendisinden beklenen rolün, AB ve NATO'nun bölgedeki faaliyetlerini Rusya'nın çıkarlarına en az zarar verecek veya tehdit oluşturacak şekilde yürütecek bir 'arabulucu' olarak hizmet etmek olduğunun farkındadır. [...]
>
> Rusya'nın (ve İran'ın) bölgesel etkisini sınırlandırmaya yönelik stratejik bir zorunlulukla hareket eden Ankara'nın Avro-Atlantik ortakları, Türkiye'nin stratejik konumu göz önünde bulundurulduğunda, ülkenin bölgedeki Batı çıkarlarının ilerletilmesi ve genişletilmesinde, özellikle de 'Hazar ülkelerinin Rusya'ya olan ekonomik ve ulaşım bağımlılığını azaltacak seçenekler sunma' konusunda liderlik yapmasını bekliyorlardı.
>
> [Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip] Erdoğan'ın Güney Kafkasya'daki çatışmaları kontrol altında tutmak amacıyla Rusya ile ikili mekanizmalar oluşturma çabaları, ABD ve diğer NATO müttefikleri tarafından bir 'transatlantik uzlaşı' sağlayamadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir.

Batılı yetkililerin Güney Kafkasya'ya ilişkin açıklamalarını yansıtan haberler topluca değerlendirildiğinde ve yukarıdaki alıntılar göz önünde bulundurulduğunda, akla iki husus gelmektedir:

1) Batı, özellikle de Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve AB, Güney Kafkasya'yı Rusya ve İran'a karşı yürütülen bir nüfuz mücadelesi alanı olarak görmektedir. ABD ve AB, Güney Kafkasya'daki üç ülkeyi Batı yörüngesine sokmak istemektedir. Bu nedenle hem ABD hem de AB, atılgan bir şekilde Ermenistan'ı cezbetmeye çalışmakta ve ülkenin İkinci Karabağ Savaşı sırasında ve sonrasında meydana gelen olaylar nedeniyle Rusya'ya karşı duyduğu hayal kırıklığından yararlanmaya çalışmaktadır. Rusya, Ukrayna'da devam eden işgali nedeniyle meşgul olması ve bu nedenle mevcut durumda Ermenistan'a Rus etki alanında kalması için baskı yapma imkânlarından yoksun olmasından dolayı Batının bu girişimleri işe yarıyor gibi görünmektedir. ABD ve AB, Ekim 2024'te Gürcistan'da yapılan parlamento seçimlerinin sonuçlarından memnun olmamaları sebebiyle hükümeti yaptırımlarla tehdit etmekte ve seçimlerde kayda değer ölçüde hile yapıldığını iddia etmektedir. Gürcistan'ın Batılı ülkelerle ilişkileri, Gürcistan hükümetinin Rusya ve Batı arasında denge kuran bir dış politika izlemeye karar vermesi nedeniyle son dönemde zaten gerilmiştir. Tüm bunlardan yola çıkarak ABD ve AB'nin nihai amacının Rusya'yı (aynı zamanda İran'ı) tecrit etmek ve ardından bölgeden çıkarmak olduğu kolayca anlaşılmaktadır.

2) Görünüşe bakılırsa Batılı ülkeler, Türkiye'nin Batı çıkarlarından bağımsız bir Güney

Kafkasya dış politikasına sahip olmasını istememektedir. Başka bir ifadeyle, Türkiye'nin bölgede atacağı her adım öncelikle Batı'nın bölgedeki konumunu güçlendirmelidir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi bu durum, Batı'nın bölgedeki varlığını kendi güvenliklerine ve ekonomilerine doğrudan bir tehdit olarak gören Rusya ve İran'ın çıkarlarıyla çelişmektedir. Üstelik Avrasya'nın değişen jeopolitik yapısında Türkiye'nin yerini güvenceye almaya yönelik politikalar, ABD ve AB tarafından bir şekilde özü itibariyle zararlı olarak değerlendirilmektedir. Bu tutum, ABD ve AB'nin Türkiye'yi bir NATO müttefiki ve AB adayı olarak değil de bir rakip olarak gördüğü izlenimini vermesi nedeniyle Türkiye'nin hem ABD'ye hem de AB'ye olan güvenini zedelemektedir. Bu durum transatlantik uzlaşı alıntısıyla bağlantılıdır. Böyle bir uzlaşıya ne zaman varılmıştır? Yıllar boyunca Türkiye, Güney Kafkasya'ya ilişkin tutumunu uluslararası topluma açıkça göstermiştir. Türkiye çeşitli Batılı örgütlere üyeliği veya üyeliğe adaylığı yoluyla Transatlantik topluluğunun kurumsal bir üyesi olduğuna göre, bu uzlaşı sağlanırken neden Türkiye'ye danışılmamıştır? Ayrıca uzlaşı kelimesinin taşıdığı anlama bakıldığında, Güney Kafkasya konusunda Türkiye'nin katkısının olmadığı bir transatlantik uzlaşıdan söz etmek mümkün müdür?

Türkiye ile ABD ve AB arasındaki bu dış politika anlaşmazlığı yalnızca Güney Kafkasya ile sınırlı değildir. Benzer bir durum örneğin Rusya'nın Şubat 2022'de Ukrayna'ya yönelik geniş çaplı işgalini başlatmasının ardından da ortaya çıkmıştır. Türkiye işgal nedeniyle Rusya'nın kınanmasında Batı'ya katılmış ve Ukrayna ile savunma iş birliğini sürdürmüş, ancak Batı'nın Rusya'ya yönelik yaptırımlarına katılmayı reddetmiş ve söz konusu ülke ile düzenli ekonomik bağlarını sürdürmüştür.[2] Türkiye'nin Ukrayna-Rusya çatışmasındaki dengeleyici tutumu ABD ve AB'nin hatırı sayılır eleştirilerine maruz kalmış, ancak ikisinden de söz konusu çatışma konusunda Türkiyeye yönelik eleştirilerini haklı çıkaracak mantıklı bir yaklaşım gelmemiştir:

> [Batılı çevreler Ukrayna-Rusya savaşını Rusya'yı uluslararası arenada küçük düşürmek ve belini bükmek için kaçırılmayacak bir fırsat olarak görmektedir]. Bu hedefe ulaşmak, yıllarca sürebilecek acımasız bir yıpratma savaşını sürdürmeyi gerektirmektedir ve hâlihazırda Şubat 2022'den bu yana Ukrayna ve Rusya'da bir milyondan fazla insan ölmüştür. Siyasi tarihi bilmek, bu savaş yanlısı Batılı çevrelerin Rusya'yı kesinkes yenmek umuduyla -Ruslar da acı çektiği sürece- Ukraynalıların acı çekmesini hiçbir şekilde umursamadıklarını varsaymamıza sağlamaktadır.[3]

Bu çatışma; Ukrayna'ya silah ve mühimmat sevkiyatı yapan Amerikan savunma şirketlerinin muazzam kârlar elde etmesi sağlamış, Ukrayna'nın sivil yaşamının ve altyapısının çok daha güçlü olan ve Batı tarafından kasıtlı olarak (ya da dikkatsizce) kışkırtılan Rusya'ya karşı savaş nedeniyle harap olmasına sebep olmuş ve ABnin enerji kaynakları için ABD'ye bağımlı ve küresel ekonomik eğilimlere karşı savunmasız hale gelmesine yol açmıştır. Tüm bu gelişmelerin ortasında Türkiye, Batı, Ukrayna ve Rusya arasında eş zamanlı şekilde bir temas noktası olarak hizmet edebilecek az sayıdaki güvenilir aktörden biri olduğunu kanıtlamıştır.[4] Bu durum göz önünde bulundurulduğunda Türkiye; Rusya-Ukrayna savaşında Türkiye'nin çıkarlarını koruyan ve çatışmayı kontrol altına almayı, yatıştırmayı ve en kısa zamanda sona erdirmeyi amaçlayan dengeli bir dış politika izlemekte haklı çıkmıştır.

Hem ABD hem de AB'nin, son birkaç yılda yaşanan gelişmeler ve uluslararası düzenin değişen dinamikleri göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin Güney Kafkasya ve ötesindeki dış politika yaklaşımının tamamen haklı olduğunu anlamasının zamanı gelmiştir. [5] Evet, Türkiye Batı dünyasının/Transatlantik topluluğun kurumsal bir üyesidir, ancak Türkiyenin çevresinde ortaya çıkan fırsatları ve zorlukları görmezden gelmesi mümkün değildir. Bu durum, özellikle hem ABD hem de AB'nin iş birliği yerine rekabete dayalı dış politikaya öncelik verdiği ve Türkiye'nin çıkar ve hassasiyetlerine karşı küçümseyici bir tavır sergilediği göz önünde bulundurulduğunda daha da anlam kazanmaktadır.

[1] Nikolas K. Gvosdev, Russias Assessment of Turkeys Policy in the South Caucasus Implications for the EU, *The Centre for Applied Turkey Studies (CATS)-Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) in Berlin*, CATS Network Paper, No. 11, December 18, 2024, https://www.cats-network.eu/publication/russias-assessment-of-turkeys-policy-in-the-south-caucasus

[2] Mehmet Oğuzhan Tulun, Türkiye'nin Ukrayna-Rusya Savaşındaki Arabuluculuğu, *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*, Analiz No: 2024/18, 9 Ekim 2024, https://avim.org.tr/tr/Analiz/TURKI%CC%87YE-NI%CC%87N-UKRAYNA-RUSYA-SAVASINDAKI%CC%87-ARABULUCULUGU

[3] Tulun, Türkiye'nin Ukrayna-Rusya Savaşındaki Arabuluculuğu.

[4] Tulun, Türkiye'nin Ukrayna-Rusya Savaşındaki Arabuluculuğu.

[5] Teoman Ertuğrul Tulun, Constructive Eurasianism: Revisiting Definitions, Center for Eurasian Studies (AVİM), Commentary No: 2025/3, January 8, 2024, https://avim.org.tr/en/Yorum/CONSTRUCTIVE-EURASIANISM-REVISITING-DEFINITIONS

Yazar Hakkında :

Mehmet Oğuzhan Tulun AVİM'de Analist olarak görev yapmaktadır. Çalışmaları Doğu Avrupa, Kafkasya, Asya,Türk-Ermeni ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri, uluslararası suç ve tarih çalışmalarıyla ve din ile siyaset arasındaki etkileşime odaklanmaktadır.

Atıfta bulunmak için: TULUN, Mehmet Oğuzhan. 2026. "TÜRKİYE'NİN GÜNEY KAFKASYA POLİTİKASI VE BATI'NIN ÇELİŞEN YAKLAŞIMI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2025 / 11. Şubat 06. Erişim Ekim 30, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Yorum/TURKIYE-NIN-GUNEY-KAFKASYA-POLITIKASI-VE-BATI-NIN-CELISEN-YAKLASIMI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır